

บทที่ 8

ลักษณะของการสอนแบบบูรณาการ

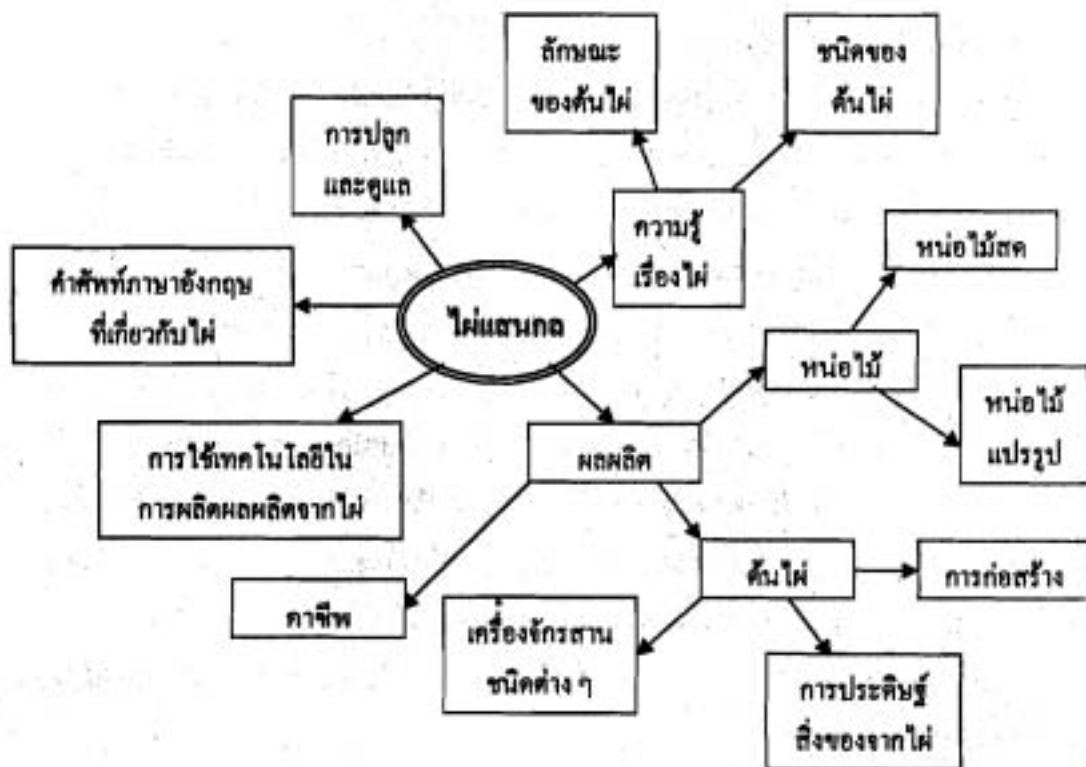
การสอนแบบบูรณาการมีหลายลักษณะ หลายแนวความคิด แต่ละลักษณะเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้เป็นอย่างดี หรือในบางครั้งครูอาจสอนบูรณาการหลายลักษณะเข้าด้วยกัน ขึ้นอยู่กับแนวความคิดของครูแต่ละคนและความเหมาะสมเป็นเรื่อง ๆ ไป

◆ ลักษณะของการบูรณาการ

1. การบูรณาการเชิงเนื้อหาสาระ

การบูรณาการเชิงเนื้อหาสาระเป็นการผสมผสานเชื่อมโยงเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้ในลักษณะของการหลอมรวมกัน โดยตั้งเป็นหน่วย (Unit) หรือ หัวข้อเรื่อง (Theme) เนื้อหาสาระที่นำมาหลอมรวมกันจะมีลักษณะคล้ายกัน หรือต่อเนื่องกัน แล้วเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น

ตัวอย่างแผนผังความคิดแสดง Concept Mapping เชื่อมโยงมโนทัศน์ของหัวข้อความรู้

2. การบูรณาการเชิงวิธีการ

การบูรณาการเชิงวิธีการ เป็นการผสมผสานวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เข้าในการสอนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี ใช้สื่อการเรียนการสอนแบบสื่อประสม ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติกิจกรรมอย่างสัมพันธ์กันให้มากที่สุด เช่น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ภูมิปัญญาไทย ครูสามารถบูรณาการเชิงวิธีการด้วยการใช้เทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น

1) การสนทนา ครูอาจเริ่มต้นการสอนด้วยการสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับความสามารถของคนไทย ในการประดิษฐ์งานฝีมือด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนเห็นในห้องเรียนให้นักเรียนยกตัวอย่างผลงานต่าง ๆ ที่เป็นของคนไทย พร้อมทั้งบอกว่าเป็นผลงานทางด้านใด

2) การอภิปราย หลังจากทีครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับความสามารถและผลงานที่เป็นภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของคนไทยแล้วให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงความหมายของคำว่า "ภูมิปัญญาไทย" แล้วช่วยกันอภิปรายความสำคัญของภูมิปัญญาไทย การเผยแพร่ผลงาน และการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

3) การใช้คำถาม การใช้คำถามเป็นวิธีการที่ครูนิยมใช้กันมากและใช้ตลอดเวลาไม่ว่าครูจะให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยวิธีใดก็ตาม จะมีวิธีการใช้คำถามแทรกอยู่เสมอ โดยครูอาจเป็นผู้ใช้คำถามถามนักเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย หรือนักเรียนตั้งคำถามถามนักเรียนด้วยกันเองก็ได้ เป็นการสับเปลี่ยนบทบาทในการพูด

4) การบรรยาย ครูอาจบรรยายเสริมความรู้ให้แก่ นักเรียนบ้าง ในกรณีที่นักเรียนยังได้ ความรู้ไม่ครบ หรือประเด็นที่นักเรียนยังไม่ได้กล่าวถึง เช่น ภูมิปัญญาไทยด้านอื่น ๆ หรือตัวอย่างบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาไทยในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

5) การค้นคว้าและการทำงานกลุ่ม ครูอาจให้นักเรียนร่วมกันค้นคว้าเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน และผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเภทของภูมิปัญญาไทย ลักษณะของภูมิปัญญาไทยในห้องเรียนต่าง ๆ โดยให้ทำงานเป็นกลุ่ม เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วให้นักเรียนจัดการกับข้อมูลเพื่อเตรียมนำเสนอต่อไป

6) การไปศึกษานอกห้องเรียน การไปศึกษานอกห้องเรียนอาจเป็นไปได้หลายลักษณะ เช่น การไปค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุด การไปสัมภาษณ์ผู้รู้ หรือการไปค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ที่อยู่นอกโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาไทย เพราะบางครั้งข้อมูลที่อยู่นอกห้องเรียนอาจมีมากกว่าในห้องเรียน และเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์โดยตรงแล้วนำข้อมูลมาจัดการต่อไป

7) การนำเสนอข้อมูล เมื่อ นักเรียนวางแผนและจัดการกับข้อมูลเสร็จ แล้ว นักเรียนควรวางแผนการนำเสนอข้อมูล ซึ่งนักเรียนสามารถนำเสนอได้หลายวิธี เช่น การรายงานในรูปแบบต่าง ๆ การจัดป้าย นิทรรศการ การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร หรือการเล่นเกมโชว์ แล้วแต่ ความคิดของกลุ่มนักเรียน

3. การบูรณาการความรู้กับกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ในอดีต ครูมักเป็นผู้บอกหรือให้ความรู้แก่นักเรียนโดยตรง นักเรียนเป็นฝ่ายรับสิ่งที่ครูหยิบยื่นให้ แล้วแต่ความสามารถของนักเรียนว่าใครจะดักดวงได้เท่าไร และจะเหลือเก็บไว้ได้เท่าไร แต่ในปัจจุบันมีแนวความคิดเปลี่ยนไป จากการเน้นที่องค์ความรู้มาเป็นเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียนพัฒนาวิธีการแสวงหาความรู้และการได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่ต้องการ และกระบวนการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ตกตะกอนติดตัวนักเรียนไว้ใช้ได้ตลอดไป เพราะสังคมสมัยใหม่ มีสิ่งที่นักเรียนต้องเรียนรู้มากมาย มีปัญหาที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ครูไม่สามารถตามไปสอนได้ทุกที่ หรือนักเรียนไม่สามารถมาถามครูได้ทุกเรื่องนักเรียนจึงจำเป็นต้องแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนอยู่ในใจ แต่สามารถยืดหยุ่นได้ เช่น ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ครูอาจแนะนำให้นักเรียนใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด ในการให้ได้มาซึ่งความรู้ในเรื่องที่ต้องการ เช่น

กระบวนการแสวงหาความรู้ ครูแนะนำกระบวนการแสวงหาความรู้ให้นักเรียนได้รู้จักก่อน แล้วให้ปฏิบัติโดยการหาความรู้เกี่ยวกับประวัติของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชด้านต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่นักเรียนสามารถหาได้ ซึ่งอาจให้หาเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลและครูควรแนะนำวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

กระบวนการแก้ปัญหา ในการแสวงหาความรู้ นั้นนักเรียนอาจพบปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ นานา นักเรียนควรรู้วิธีการแก้ปัญหา โดยเฉพาะ

ปัญหาเฉพาะหน้า ครูควรแนะนำวิธีการแก้ปัญหาแก่นักเรียนให้เข้าใจ เมื่อนักเรียนพบปัญหา นักเรียนจะได้ดำเนินการแก้ปัญหานั้น ได้อย่างเป็นขั้นตอน

กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด ในขั้นสุดท้ายเมื่อนักเรียนได้ข้อมูลความรู้ตามที่ ต้องการแล้ว นักเรียนควรรู้วิธีการจัดการกับข้อมูล เช่น การรวบรวมความรู้ การคิดวิเคราะห์ การ สังเคราะห์ การประเมินค่า หลังจากนั้นจึงควรสร้างความคิดรวบยอดให้เกิดขึ้นเพื่อที่นักเรียนจะ ได้มองเห็นภาพรวมและมีความเข้าใจในเรื่องพอๆ วมค่าแห่งมหาวิทยาลัยอย่างต่อ่งแก่ทุกด้าน และ จะเป็นตะกอนที่ติดตัวนักเรียนไปได้อีกยาวนาน

4. การบูรณาการความรู้ ความคิดกับคุณธรรม

ในสภาพการจัดการเรียนการสอนตามความเป็นจริงส่วนใหญ่ จุดประสงค์มักเน้นไปที่ ด้านพุทธิพิสัยมากกว่าด้านจิตพิสัย บุคคลใดที่จะได้รับคำชมว่าเก่งต้องเด่นในด้านความรู้ ซึ่งเป็น ค่านิยมมาแต่เดิม โดยหลักการแล้วควรให้ความสำคัญแก่ความรู้และคุณธรรมเท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงเป็นโอกาสดีที่ครูจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนโดยบูรณาการความรู้ ความคิด และคุณธรรมเข้าด้วยกัน อาจเป็นการสอนเนื้อหาสาระโดยใช้วิธีการต่าง ๆ และใช้เทคนิคการ สอดแทรกคุณธรรมเข้าไปโดยที่นักเรียนไม่รู้ตัว จนกระทั่งเกิดการซึมซาบเป็นธรรมชาติ เช่น การ สอนเรื่องสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพ ครูไม่ควรมุ่งสอนที่จะให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพ ทั้งของตนเองและผู้อื่นเท่านั้น เพราะจะทำให้ให้นักเรียนคิดแต่ถึงที่ตนพึงจะได้รับ หรือ พึ่งมีตามกฎหมาย แต่นักเรียนจะขาดคุณลักษณะในด้านคุณธรรม ดังนั้น ครูจึงควรสอดแทรก กคุณธรรมด้านต่าง ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือกัน ความ เมตตากรุณาหรือการตรงต่อเวลาตามความเหมาะสมเพื่อนักเรียนจะได้เป็น "ผู้มีความรู้คู่คุณธรรม"

5. การบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติ

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญมากเช่นกัน เพราะเมื่อเวลาผ่านไป อาจลืมความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ได้ แต่ถ้าความรู้ที่นั้นเชื่อมโยงไปกับการ ปฏิบัติจะทำให้ความรู้ที่นั้นติดตัวไปยาวนานไม่ลืมง่าย เช่น การเรียนรู้เรื่องพวงมาลัยและวิธีการ ร้อยพวงมาลัยแบบต่าง ๆ โอกาสในการใช้พวงมาลัย วัสดุอุปกรณ์ในการร้อยพวงมาลัย ซึ่งหาก เป็นการสอนแก่ความรู้ขณะเรียน นักเรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจได้ แต่จะไม่คงทน เพราะอาจลืม ในเวลาต่อมา แต่ถ้าครูสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติร้อยพวงมาลัยแต่ละแบบประกอบไปด้วย จะ ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น ไม่ลืมง่าย และขณะฝึกปฏิบัตินักเรียนอาจพบปัญหาต่าง ๆ นักเรียนก็จะสามารถคิดและใช้ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาได้อีกด้วย

6. การบูรณาการความรู้ในโรงเรียนกับชีวิตจริงของนักเรียน

ในการจัดการเรียนการสอน “ความรู้” เป็นสิ่งที่ผู้สอนทุกคนปรารถนาให้เกิดขึ้นภายในตัวนักเรียน แต่ความรู้นั้น ไม่ควรเป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดความแปลกแยกกับชีวิตจริง เพราะจะทำให้นักเรียนไม่เห็นคุณค่า ไม่มีความหมาย และไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่ตัวนักเรียน ดังนั้น สิ่งที่ครูสอนหรือให้นักเรียน

เรียนรู้ในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ควรเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับชีวิตของนักเรียน และเป็นสิ่งที่จะช่วยเหลือนักเรียนในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิต และคุณลักษณะของนักเรียน จะทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความหมายของสิ่งที่เรียน อีกทั้งเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น การสอนเรื่องอาหาร การป้องกันโรคติดต่อ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้เมื่อเรียนรู้ในห้องเรียนแล้วควรเชื่อมโยงให้นักเรียนนำไปใช้ในในชีวิตของเขา

จากลักษณะของการบูรณาการต่าง ๆ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอาจมีหลายลักษณะที่ครูได้ใช้ อยู่แล้ว แต่ยังไม่ชัดเจน หรือยังเน้นได้ไม่มากเท่าที่ควร ฉะนั้นเมื่อทราบลักษณะของการบูรณาการเป็นแนวทางแล้ว ซึ่งสามารถจับจุดเด่นและลักษณะของแต่ละรูปแบบขึ้นมาใช้ แล้วเน้นให้ตรงเป้าหมาย ก็จะสามารถทำการสอนแบบบูรณาการได้อย่างมั่นใจ